www.turkishstudies.net/turkishstudies

Turkish Studies

eISSN: 1308-2140

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

Sponsored by IBU

Sosyo-Demografik Özelliklerin Üretken Yaşlanmaya Etkisi

Impact of Socio-Demographic Characteristics on Productive Aging

Işıl Kalaycı* - Meyrem Tuna Uysal**

Abstract: Background/aim: In this study, it is aimed to determine the effect of socio-demographic characteristics on productive aging based on the hypothesis that older individuals are productive in paid and unpaid areas. **Material and methods:** We conducted this descriptive and cross-sectional study employing quantitative data collection techniques within the borders of Turkey and collected the data between October and November 2021. The sample group consisted of a total of 200 participants aged 60 and over. The questionnaire prepared online was sent to the participants by snowball method. In the collection of data, 2 different questionnaires were created by the researchers by scanning the relevant literature. Descriptive statistical methods (number, percentage, mean, standard deviation) and Chi square test were used in data analysis. Ethics Committee approval was obtained from Süleyman Demirel University Ethical Commissions of Clinical Research (Decision No. 19/298 of 24.09.2021). **Results:** Approximately 56% of the participants are married, 57% are women and 41% are literate and elementary school level. 91% of respondents do not work in a paid job. 33.7% of those who want to work in paid work are between the ages of 65 and 69 ($p<0.05$) and are female (54%). 80% of the participants do not work voluntarily in an association, 85.5% in political organizations, 91% in religious institutions and 77.5% in fields such as nursing homes and educational institutions. 24.5% of the participants help their relatives with cleaning work, 35% in food preparation, 44% in shopping, 33.5% in corporate affairs, 29.5% in gardening, 14.5% in maintenance and repair work, 18.5% in manual work. **Conclusion:** The findings of the current study show that older individuals are productive in the informal field. Determining the components of productive aging is important for older individuals to be directed to psychological, social and health-related supports. This study will contribute to the spread of future research on productive aging in Turkey.

Structured Abstract: Introduction: Productive aging is defined as the whole of paid (working at work, etc.) and free activities (voluntary activities, self-care, etc.) in which older adults individuals contribute to society by opposing the negative aspects of old age. Productive aging can be explained by the theory of social exchange from sociological theories. According to the social exchange theory, the focus is on the exchange of individuals of different ages with the change in roles, skills and resources that accompany the aging process as individuals age. In this study, providing spiritual satisfaction in return for the activities of older adult individuals (working in paid work, volunteering in institutions, caring for grandchildren, adult

* Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimler Fakültesi, Gerontoloji Bölümü
Assoc. Dr., Suleyman Demirel University, Faculty of Health Sciences, Department of Gerontology
ORCID 0000-0003-1562-2120
isilkalayci@sdu.edu.tr

** Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü
Assoc. Dr., Suleyman Demirel University, Faculty of Arts & Sciences, Department of Sociology
ORCID 0000-0001-8910-8058
meyremtuna@sdu.edu.tr

Cite as/ Atıf: Kalaycı, I. & Uysal, M.T. (2021). Sosyo-demografik özelliklerin üretken yaşlanmaya etkisi. *Turkish Studies*, 16(6), 1659-1676. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.53991>

Received/Geliş: 27 October/Ekim 2021

Checked by plagiarism software

Accepted/Kabul: 25 December/Aralık 2021

CC BY-NC 4.0

Published/Yayın: 30 December/Aralık 2021

patient-disability care, cleaning works etc.) and being appreciated by others constitutes the basis of social exchange. This study is aimed at determining the effect of socio-demographic characteristics on productive aging based on the hypothesis that older adults are productive in paid and free areas. **Material and methods:** The study, which is of an identifying and cross-sectional type using quantitative data collection techniques, was carried out within the borders of Turkey and the data were collected between October and November 2021. The sample included a total of 200 participants aged 60 and over. The questionnaire prepared over the internet was sent by snowball method. In the collection of data, 2 different questionnaires were created by the researchers by scanning the relevant literature. The first part of the questionnaire includes variables related to the age, gender, marital status, etc. The second part is four areas of activity in accordance with the definition of productive aging “producing services or goods that are of value to others” 1-Paid work, 2- Formal volunteering (volunteering in institutions) 3- Informal volunteering (cleaning works, preparing meals, gardening etc.), 4-It is classified as informal care (grandchild, adult patient care). In addition, participants were asked questions about feeling spiritual satisfaction and being appreciated by others, given whether they had been involved in each activity in the last month and the effort they had put into the activities. The data was evaluated in a computer environment using the statistics program. Descriptive statistical methods (number, percentage, mean, standard deviation) and Chi square test were used in data analysis. Ethics Committee approval was obtained from Süleyman Demirel University Ethical Commissions of Clinical Research (Decision No. 19/298 of 24.09.2021). **Results:** The sample group consisted of 200 participants with an average age of 68 ± 5.6 . 41.5% of the respondents are 65-69, in the age range, approximately 56% are married, 56.5% are women and 41% are literate and elementary school level. 91% of respondents do not work in a paid job. 31.5% of respondents want to work for reasons such as experiencing financial anxiety (54.5%). 33.7% of those who want to work in paid work are between the ages of 65 and 69 ($p < 0.05$). 60.2% of respondents think that working in a paid job will contribute spiritually to them. The vast majority of participants do not work voluntarily in the field such as nursing home and educational institution. Men in associations, political organizations, nursing homes and educational institutions, and women (72.2%) in religious institutions prefer to work ($p < 0.05$). 55.6% of the participants are involved in various activities voluntarily once a month. All participants working in voluntary organizations state that this service contributes spiritually to them and 14.4% are appreciated by others. 24.5% of the participants help their relatives with cleaning work, 35% in food preparation, 44% in shopping, 33.5% in corporate affairs, 29.5% in gardening, 14.5% in maintenance and repair work, 18.5% in manual work. 65-69 year olds are engaged in shopping activities (32.4%) ($p < 0.05$). Women are involved in domestic affairs and men are involved in out-of-home jobs ($p < 0.05$). 68.2% of married people with marital status help with shopping ($p < 0.05$). Participants whose education level is college/faculty help their relatives with corporate affairs (52.2%) and maintenance and repair work (60%) ($p < 0.05$). Those whose professional characteristics are housewives are involved in domestic work, while civil servants support out-of-home jobs ($p < 0.05$). Those who describe their personal health as neither good nor bad help shopping (68.2%) ($p < 0.05$). Those who do not need help doing their daily activities help with their shopping (93.2%), their work in institutions (91%) ($p < 0.05$). Most of the married people take part in activities such as preparing meals, shopping, doing corporate work, doing gardening, maintenance and repair works ($p < 0.05$). Occasional participants in social and leisure activities help with meal preparation (51.4%). The time participants have to help their relatives is usually one week a month. 70.5% of respondents stated that helping their relatives provides spiritual satisfaction. At the same time, 61.5% of older individuals emphasize that their help is appreciated by others. 25% of respondents reported that they were interested in the care of adult patient-disabled relatives. The majority of those who care for adult patient-disabled individuals are those between the ages of 65 and 69 (36%), women (62%), married people (60%), college/university graduates (54%), housewives (44%), and those who are dissatisfied with income level ($p < 0.05$). 44% of participants who are interested in adult care spend a week a month and 40% spend almost every day on care. 48% of respondents are interested in the care of their grandchildren. The vast majority of those interested in grandchild care are those aged 65-69 (38.5%), women (57.3%), married (62.5%), those with a college/university degree (38.5%).5), housewives (42.7%), those who described their health as neither good nor bad (65.6%) and those who lived with their partner (44.8%) ($p < 0.05$). Approximately 47% of the participants are interested in grandchild care almost every day and 42% are caring for grandchildren for one week a month. **Conclusion:** This study shows that the socio-demographic characteristics of older individuals (being a woman, high level of education, satisfaction with income, etc.) positively affect their participation in productive activities. At the same time, it was determined that older individuals were less involved in the labor market, had low participation rates in formal

volunteering activities, and were more frequently involved in informal volunteering and informal care. This draws a picture of older individuals engaging in informal productive activities rather than lucrative jobs.

Keywords: Sociology, older adults, productive aging, formal volunteering, informal volunteering, informal care

Öz: Amaç: Bu araştırmada, yaşlı bireylerin ücretli ve ücretsiz alanlarda üretken olduğu hipotezinden hareketle sosyo-demografik özelliklerin üretken yaşlanmaya olan etkisinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. **Gereç ve yöntem:** Nicel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, tanımlayıcı ve kesitsel tipte olan araştırma, Türkiye sınırları içinde yapılmış ve veriler Ekim-Kasım 2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Örneklem grubu 60 yaş ve üzeri toplam 200 katılımcıdan oluşmuştur. İnternet üzerinden hazırlanan soru formu katılımcılara kartopu yöntemi ile gönderilmiştir. Verilerin toplanmasında, araştırmacılar tarafından ilgili literatür taranarak 2 farklı soru formu oluşturulmuştur. Veri analizinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemler (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) ve Chi kare testi kullanılmıştır. Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurul onayı alınmıştır (24.09.2021 tarih ve 19/298 sayılı Karar). **Bulgular:** Katılımcıların yaklaşık %56'sı evli, %57'si kadın ve %41'inin eğitim düzeyi okur-yazar, ilkökul seviyesindedir. Katılımcıların %91'i ücretli bir işte çalışmamaktadır. Ücretli işte çalışmak isteyenlerin %33,7'si 65-69 yaş aralığındadır ($p<0,05$) ve kadındır (%54). Katılımcıların %80'ni bir dernekte, %85,5'i siyasi kuruluşlarda, %91'i dini kurumlarda ve %77,5'i huzurevi, eğitim kurumu gibi alanlarda gönüllü olarak çalışmamaktadır. Katılımcıların %24,5'i yakınlarının temizlik işlerine, %35'i yemek hazırlama işlerine, %44'ü alışverişlerine, %33,5'i kurum işlerine, %29,5'i bahçe işlerine, %14,5'i bakım onarım işlerine, %18,5'i el işlerine yardım etmektedir. **Sonuç:** Mevcut araştırmanın bulguları, yaşlı bireylerin informal alanda üretken olduğunu göstermektedir. Üretken yaşlanmanın bileşenlerinin belirlenmesi yaşlı bireylerin psikolojik, sosyal ve sağlık ile ilgili desteklere yönlendirilmeleri açısından önemlidir. Bu çalışma Türkiye'de üretken yaşlanma konusunda gelecekteki araştırmaların yaygınlaşmasına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyoloji, yaşlı birey, üretken yaşlanma, formel gönüllülük, informal gönüllülük, informal bakım

Giriş

Üretken yaşlanma, yaşlılığın olumsuz yönlerine karşı çıkmakta ve yaşlı bireylerin topluma katkı sundukları ücretli (işte çalışmak vb.) ve ücretsiz faaliyetlerin (gönüllü faaliyetlerde bulunmak, kendi bakımını yerine getirmek vb.) bütünü olarak tanımlanmaktadır (O'Reilly & Caro, 1995, s. 40; Butler & Gleason, 1985). Herzog ve arkadaşları (1992) ev işi, çocuk bakımı, gönüllü çalışma, aileye ve arkadaşlara yardım etme gibi mal veya hizmet üreten faaliyetleri üretken yaşlanma kavramı içerisine dâhil ederken, Butler ve Schechter (1995, s. 763) yaşlı bireyin ücretli işgücünde ve gönüllü faaliyetlerde bulunma, aileye yardım etme ve bağımsız olma kapasitesini sürdürme durumunu üretken yaşlanma olarak ele almaktadır. Buna göre üretken yaşlanma, yaşlı bireylerin ücretli işte çalışmasını, çeşitli kuruluşlarda gönüllü faaliyetler göstermesini, herhangi bir ücret almadan aileye veya topluma katkı sunmasını kapsamaktadır. Ayrıca yaşlı bireylerin üretkenliklerini sürdürmesini sağlamak, toplumsal alanda yaşlanmayla ilişkili görülen “düşüş ve kayıp” algısını değiştirebilmek ve yaşlılara yönelik olumsuz tutumlara tepki göstermek için de üretken yaşlanma kavramına başvurulmaktadır (Schulte Grosch, Scholl & Tamers, 2018). Bu tanımlamalar yaşlanma olgusunun sosyolojik ve ekonomik açıdan değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır (Caro & Bass, 1993). Nitekim yaşlı üretkenliğini hem bireysel özellikler (cinsiyet, genetik özellikler, sağlık düzeyi, fiziksel ve bilişsel yetenekler gibi) hem de toplumun sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik özellikler etkilemektedir (Butler & Gleason, 1985; Bass & Caro, 2001, s. 38).

Üretken yaşlanma kavramı, sosyoloji teorilerinden alışveriş teorisi ile açıklanabilir. Alışveriş teorisinin temelini sosyal etkileşimde bulunan en az iki birey arasında olan değiş tokuş faaliyeti oluşturmaktadır. Bu değiş tokuş faaliyeti, hem maddi (para, yaşam düzenlemeleri gibi)

hem de manevi durumların (onay alma, ödül ve ceza verme gibi) değişimi şeklinde görülebilmektedir (O'Brien vd., 2016, s. 19). Alışveriş teorisyenlerinden Homans, değiş-tokuş faaliyetiyle bireylerin davranışlarına odaklanarak toplumsal gerçekliğin açıklanması gerektiğini ileri sürmektedir. Bireyin herhangi bir davranışı ödüllendirildiğinde veya davranışı değerli bulunduğu benzer davranışı tekrar ettiği, bireyin belirli bir uyarıcıya verdiği tepki nedeniyle ödüllendirildiğinde ise aynı uyarıcıya benzer tepkiler verdiği ifade edilmektedir (Ritzer & Stepnisky, 2013, s. 132-133).

Alışveriş teorisi, bireylerin yaşları ilerlediğinde yaşlanma sürecine eşlik eden rollerin, becerilerin ve kaynakların değişimi sonucunda farklı yaşlardaki bireylerin alışveriş faaliyetlerine odaklanmaktadır. Örneğin yaşlı bireyler torun bakmak, yemek yapmak, ev işlerine yardımcı olmak, alışveriş yapmak gibi konularda aile üyelerine yardımcı olabilmektedir. Özellikle torun bakma sorumluluğunu üstlenen yaşlı bireylerin oranı her geçen gün artış göstermektedir. Yapılan çalışmalarda genç annelerin işgücüne katılımını kolaylaştırmada yaşlı bireylerin torun bakımında yer almalarının etkili olduğu ifade edilmektedir (Arpino, Pronzato & Tavares, 2014, s. 370; Brattiet, Frattini & Scervini, 2018, s. 1241). Nitekim yaşlı bireylerin torun bakma sorumluluğunu üstlenmesi aile üyelerine maddi katkı sağlamakla birlikte (Önder Erol, 2011, s. 146), torunlarla vakit geçirme ve onların bakımını üstlenme büyük ebeveynlere manevi bir doyum kaynağı da olabilmektedir (Altan & Tarhan, 2018, s. 27). Aynı zamanda yaşlı bireylerin yaptıkları faaliyetler (ücretli işte çalışma, gönüllü olarak kurumlarda çalışma, yetişkin hasta-engelli bakımı, temizlik işleri, yemek hazırlama, bahçe işleri, ev işleri, bakım onarım işleri, banka, vergi dairesi gibi kurum işlerine yardımcı olma, alışveriş yapma, el işleri yapma vb.) karşılığında manevi doyum sağlama, başkalarından takdir görme sosyal alışveriş faaliyetlerinin temelini oluşturmaktadır. Kısaca yaşlı bireyler ve aile üyeleri arasında karşılıklı bir alışveriş ilişkisi bulunmaktadır.

Ücretli bir işte çalışma ve formel gönüllülük genellikle bireyler tarafından tercih edilen ve bu nedenle yüksek derecede özerklik sunabilen bir katılımı temsil etmektedir. Buna karşılık, aileye, arkadaşlara veya komşulara yapılan informal yardım ve informal bakım genellikle dışsal kısıtlamalar nedeniyle kişisel seçim olmaksızın da gerçekleştirilmektedir (Tourangeau, Rips & Rasinski, 2000, s. 50).

Bu araştırmada yaşlı bireylerin ücretli ve ücretsiz alanlarda üretken olduğu hipotezinden hareketle sosyo-demografik özelliklerin üretken yaşlanmaya olan etkisinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Buna göre araştırmada yaşlı bireylerin ücretli çalışma, formel gönüllülük, informal gönüllülük ve informal bakım faaliyet konuları ele alınmış ve konu ilgili literatürle ilişkilendirilerek tartışılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, nicel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı tanımlayıcı ve kesitsel tiptedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), kronolojik olarak yaşlı sınıflandırılmasında 65-74 yaş arasını "Genç Yaşlı", 75-84 yaş arasını "Yaşlı" ve 85 yaş üzerini "İleri Yaşlı" olarak kabul etmektedir. Birleşmiş Milletler ise 60 yaşı kronolojik yaşlanma sınırı olarak değerlendirmektedir (Detels, Gulliford, Karim & Tan, 2015: 1408). Yaşlanma süreci farklı toplumlarda farklı anlamlar ifade ettiği için yaşlılığın başlangıç yaşını belirlemek zor olmaktadır. Bu nedenle araştırmada evren Türkiye sınırları içerisinde ikamet eden 60 yaş ve üzeri bireyleri kapsamaktadır. Evrenin belirlenmesinde Türkiye İstatistik Kurumunun 2019 Dönem Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları veritabanından yararlanılmıştır. TÜİK'in 2021 yılı verilere göre Türkiye'nin toplam nüfusu 83 milyon 614 bin, 60 yaş üstü nüfusu ise toplam 11 milyon 527 bin 940'dır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde 60 yaş üstü grup için veri doygunluğuna ulaşma kriteri kullanılmıştır. Örneklem gücü sınırı 0.80 olarak alınmıştır. Örneklem kartopu tekniğiyle, %95 güven düzeyi esas alınarak 384 olarak belirlenmiştir (<http://www.raosoft.com/samplesize.html>). Ekim-Kasım 2021 tarihleri arasında, internet üzerinden hazırlanan soru formu internet bağlantısı olan, akıllı telefon ve/veya bilgisayar kullanabilen ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 60 yaş ve üzerinde bulunan

katılımcılara kartopu yöntemi ile gönderilmiş ve 200 katılımcıdan gelen yanıtlar yoluyla veriler elde edilmiştir. Ayrıca Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurul onayı alınmıştır (24.09.2021 tarih ve 19/298 sayılı Karar).

Verilerin toplanmasında, araştırmacılar tarafından ilgili literatür taranarak 2 farklı soru formu oluşturulmuştur. Soru formunun ilk bölümünde, katılımcıların yaşı, cinsiyeti, evlilik durumu, eğitim düzeyi, yaşam düzenlemeleri, günlük aktiviteleri yapabilme durumu, kişisel sağlık durumu, kronik hastalık durumu, sosyal ilişkileri, sosyal ve serbest zaman aktivitelerine katılma durumu ile ilgili değişkenler yer almaktadır. İkinci bölümünde ise ücretli işte çalışma, formel gönüllülük (gönüllü olarak kurumlarda çalışma), informal gönüllülük (temizlik işleri, yemek hazırlama, bahçe işleri, ev işleri, bakım onarım işleri, banka, vergi dairesi gibi kurum işlerine yardımcı olma, alışveriş yapma, el işleri yapma vb.), informal bakım (torun, yetişkin hasta bakımı) ile ilgili sorular bulunmaktadır. Ayrıca katılımcılara son bir ay içerisinde üretken yaşlanma faaliyetleri içerisinde yer alma, söz konusu faaliyetlere harcadıkları çabalar göz önüne alındığında manevi doyum hissetme ve başkaları tarafından takdir edilme ile ilgili sorular sorulmuştur. Veriler, bilgisayar ortamında, sosyal bilim araştırmalarına uygun olarak hazırlanan istatistik programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Veri analizinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemler (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) ve Chi kare testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında 0.05 anlamlılık düzeyinde yorumlanmıştır.

Bulgular

Sosyo-Demografik Özellikler

Tablo 1: Sosyo-Demografik ve Betimleyici Bilgiler

Değişkenler		Sayı	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	113	56,5
	Erkek	87	43,5
Yaş Grubu	60-64	48	24,0
	65-69	83	41,5
	70-74	45	22,5
	75-79	12	6,0
	80-84	8	4,0
	85-89	4	2,0
Evlilik Durumu	Evlili	112	56,0
	Eşi Vefat Etmiş/Ayrılmış	67	33,5
	Evlilik Yaşamamış	21	10,5
Eğitim Durumu	Okur-yazar, ilköğretim	82	41,0
	Orta dereceli okul	46	23,0
	Yükseköğretim/Üniversite	66	33,0
	Yüksek Lisans/Doktora	6	3,0
Mesleki Özellik	Serbest meslek	36	18,0
	Memur	50	25,0
	İşçi	15	7,5
	Ev hanımı	79	39,5
	Çiftçi	14	7,0
	Esnaf/Zanaatkar	6	3,0
Gelir Durumu	Gelirinden memnun	102	51,0
	Gelirinden memnun değil	98	49,0
Emeklilik Durumu	Emekli	107	53,5
	Emekli Değil	93	46,5
Yaşam Düzenlemeleri	Eşi	76	38,0
	Çocukları	39	19,5
	Eşi ve Çocukları	33	16,5

	Tek başına	41	20,5
	Başka biri ile	11	5,5
Kişisel Sağlık Durumu	Çok iyi / mükemmel	45	22,5
	Çok iyi değil / Kötü	36	18,0
	Ne iyi ne kötü	119	59,5
Kronik Hastalık Durumu	Herhangi bir kronik hastalık yok	112	56,0
	Herhangi bir kronik hastalık var	88	44,0
Günlük Aktiviteleri Yapabilme Durumu	Yardıma ihtiyacı var	37	18,5
	Yardıma ihtiyacı yok	163	81,5
Sosyal İlişkiler	Her gün yüz yüze iletişimde bulunuyor	150	75,0
	Telefonla iletişim kuruyor	33	16,5
	Yüz yüze ilişkisi çok az	15	7,5
	Hiç iletişimi yok	2	1,0
Sosyal ve Serbest Zaman Aktivitelerine Katılma Durumu	Katılıyor	75	37,5
	Ara sıra katılıyor	85	42,5
	Katılmıyor	40	20,0

Örneklem grubunu, ortalama yaşı $68 \pm 5,6$ olan toplam 200 katılımcı oluşturmaktadır. Ankete katılanların %41,5'i 65-69, %24'ü 60-64, %22,5'i 70-74 yaş aralığında bulunmaktadır. Katılımcıların yaklaşık % 56'sı evli, % 56,5'i kadın ve % 41'inin eğitim düzeyi okur-yazar, ilkökul seviyesindedir. Mesleki özellikleri değerlendirildiğinde, %39,5'nin ev hanımı, %25'nin memur ve %18'nin serbest meslek mensubu olduğu görülmektedir. Katılımcıların %51'i gelir durumundan memnundur ve %53,5'i emeklidir. Yaşam düzenlemeleri açısından, yaklaşık %38'i eşi, %19,5'i çocukları ile yaşamaktadır. Örneklem grubunun %22,5'i sağlıklarını mükemmel veya iyi olarak değerlendirmekte, %18,5'i ise günlük yaşam aktivitelerinde yardıma ihtiyacı bulunduğunu bildirmektedir. Araştırmaya katılanların %56'sının kronik hastalığı bulunmamaktadır. Katılımcıların %75'i her gün yüz yüze ilişki kurmakta, %42,5'i ara sıra sosyal ve serbest zaman aktivitelerine katılmaktadır (Tablo 1).

Üretken Yaşlanma Faaliyetleri

Tablo 2: Ücretli İşte Çalışma Durumu

Değişkenler		Sayı	Yüzde (%)
Ücretli İşte Çalışma Durumu	Çalışıyor	18	9,0
	Çalışmıyor	182	91,0
Ücretli İşte Çalışmayı İsteme	Evet	63	31,5
	Hayır	112	56,0
	Bazen	25	12,5
Ücretli İşte Çalışmayı İsteme Nedeni	Maddi kaygı	48	54,5
	Topluma katkı sunma	19	21,6
	Zamanı güzel geçirme	14	15,9
	Yalnız kalmak istememe	7	8,0
Ücretli İşte Çalışmanın Manevi Katkı Sağlama Durumu	Evet	53	60,2
	Hayır	16	18,2
	Bazen	19	21,6

Katılımcıların %91'i ücretli bir işte çalışmamaktadır. Ücretli bir işte çalışmayı isteme nedenleri arasında maddi kaygı yaşama (%54,5), topluma katkı sunma (%21,6) zamanı güzel geçirmek isteme (%15,9) ve yalnız kalmak istememe (%8) bulunmaktadır. Ücretli işte çalışmak isteyenlerin yaklaşık %34'ü 65-69 yaş aralığındadır ($p < 0,05$) ve kadındır (%54). Katılımcıların %60,2'si ücretli bir işte çalışmanın kendilerine manevi katkı sağlayacağını düşünmektedir (Tablo 2)

Tablo 3: Formel Gönüllülük

Değişkenler		Sayı	Yüzde (%)
Gönüllü Olarak Dernekte Çalışma	Evet	40	15,5
	Hayır	160	80,0
	Bazen	9	4,5
Gönüllü Olarak Siyasi Kuruluşlarda Çalışma	Evet	15	7,5
	Hayır	171	85,5
	Bazen	14	7,0
Gönüllü Olarak Dini Kurumlarda Çalışma	Evet	18	9,0
	Hayır	182	91,0
Gönüllü Olarak Huzurevi, Eğitim Kurumu Gibi Alanlarda Çalışma	Evet	45	22,5
	Hayır	155	77,5
Son Bir Ay İçinde Gönüllü Olarak Kurumlarda Çalışma Süresi	Hemen hemen her gün	6	13,3
	Ayda 1 hafta	25	55,6
	Ayda 2 hafta	14	31,1
Gönüllü Çalışmanın Manevi Katkı Sağlama Durumu	Evet	47	23,5
Gönüllü Çalışmanın Takdir Edilme Durumu	Evet	29	14,5
	Hayır	5	2,5
	Bazen	15	7,5

Katılımcıların %80'i herhangi bir dernekte, %85,5'i siyasi kuruluşlarda, %91'i dini kurumlarda ve %92,5'i huzurevi, eğitim kurumu gibi alanda gönüllü olarak çalışmamaktadır. Dernekte, siyasi kuruluşlarda ve huzurevi, eğitim kurumu gibi alanlarda erkekler gönüllü faaliyetlere katılırken kadın katılımcılar (%72,2) dini kurumlarda çalışmayı tercih etmektedir ($p<0,05$). Katılımcıların %55,6'sı ayda bir hafta, %31,1'i ise ayda iki hafta gönüllü olarak çeşitli faaliyetlerde yer almaktadır. Gönüllü kuruluşlarda çalışan katılımcıların tamamı bu hizmetin kendilerine manevi katkı sağladığını ve %14,5'i ise başkaları tarafından takdir edildiklerini belirtmektedir (Tablo 3).

Tablo 4: Informel Gönüllülük

Değişkenler		Sayı	Yüzde (%)
Yakınlarının temizlik işlerine yardım etme durumu	Evet	49	24,5
	Hayır	141	70,5
	Bazen	10	5,0
Son 1 ay içerisinde yakınlarının temizlik işlerine yardım etme süresi	Hemen hemen her gün	15	25,4
	Ayda 1 hafta	27	45,8
	Ayda 2 hafta	17	28,8
Yakınlarının yemeklerini hazırlama işlerine yardım etme durumu	Evet	70	35,0
	Hayır	122	61,0
	Bazen	8	4,0
Son 1 ay içerisinde yakınlarının yemeklerini hazırlama işlerine yardım etme süresi	Hemen hemen her gün	24	30,8
	Ayda 1 hafta	29	37,2
	Ayda 2 hafta	25	32,0
Yakınlarının alışverişine yardım etme durumu	Evet	88	44,0
	Hayır	99	49,5
	Bazen	13	6,5
Son 1 ay içerisinde yakınlarının alışverişine yardım etme süresi	Hemen hemen her gün	28	27,7
	Ayda 1 hafta	42	41,6

	Ayda 3 hafta	19	18,8
	Ayda 4 hafta	12	11,9
Yakınlarının kurumlarda (banka, vergi dairesi vb.) bulunan işlerine yardım etme durumu	Evet	67	33,5
	Hayır	126	63,0
	Bazen	7	3,5
Son 1 ay içerisinde yakınlarının kurumlarda (banka, vergi dairesi vb.).bulunan işlerine yardım etme süresi	Hemen hemen her gün	14	18,9
	Ayda 1 hafta	60	81,1
Yakınlarının bahçe işlerine yardım etme durumu	Evet	59	29,5
	Hayır	126	63,0
	Bazen	15	7,5
Son 1 ay içerisinde yakınlarının bahçe işlerine yardım etme süresi	Hemen hemen her gün	15	20,3
	Ayda 1 hafta	38	51,3
	Ayda 2 hafta	21	28,4
Yakınlarının bakım onarım işlerine yardım etme durumu	Evet	29	14,5
	Hayır	171	85,5
Son 1 ay içerisinde yakınlarının bakım onarım işlerine yardım etme süresi	Hemen hemen her gün	8	27,6
	Ayda 1 hafta	21	72,4
Yakınlarının el işlerine (örgü örmek, dikiş dikmek vb.) yardım etme durumu	Evet	37	18,5
	Hayır	152	76,0
	Bazen	11	5,5
Son 1 ay içerisinde yakınlarının el işlerine (örgü örmek, dikiş dikmek vb.) yardım etme süresi	Hemen hemen her gün	10	20,8
	Ayda 1 hafta	38	79,2
Yakınlarına yardım etmenin manevi doyum sağlama durumu	Evet	141	70,5
	Hayır	43	21,5
	Bazen	16	8,0
Yakınlarına yardım etmenin başkaları tarafından takdir edilme durumu	Evet	123	61,5
	Hayır	49	24,5
	Bazen	28	14,0

Katılımcıların yaklaşık %25'i yakınlarının temizlik işlerine, %35'i yemek hazırlama işlerine, %44'ü alışverişlerine, %34'ü kurum işlerine, %30'u bahçe işlerine, %15'i bakım onarım işlerine ve %19'u el işlerine yardım etmektedir. 65-69 yaş aralığında bulunan katılımcıların yaklaşık %32'si yakınlarının alışveriş faaliyetlerine yardım etmektedir ($p<0,05$). Kadın katılımcılar ev içi işlerde "temizlik yapma (%63,5), yemek hazırlama (%74,3), el işi yapma (%100,0), bahçe işlerini yapma (%52,5)" yer alırken, erkek katılımcılar ev dışı işlerde "alışveriş yapma (%59,1), bakım onarım işlerini yapma (%76,0), kurumlardaki işlerine yardımcı olma (%56,7)" yer almaktadır ($p<0,05$). Medeni durumu evli olanların yaklaşık %68'i yakınlarının alışveriş işlerine, %75'i bahçe işlerine, %76'sı bakım onarım işlerine yardımcı olmaktadır ($p<0,05$). Eşi vefat etmiş/ayrılmış olan katılımcılar (%54,6) yakınlarının el işlerini yapmaktadır ($p<0,05$). Eğitim düzeyi yüksek okul/fakülte olan katılımcılar yakınlarının kurum işlerine (%52,2) ve bakım onarım işlerine (%60) yardım etmektedir ($p<0,05$). Okuryazar ve ilkökul mezunu olanlar (%50,8) ise yakınlarının bahçe işlerine yardımcı olmaktadır ($p<0,05$). Mesleki özelliği ev hanımı olanlar yoğun şekilde temizlik işlerinde (%44,9), yemek hazırlamada (%47,1) ve bahçe işlerinde (%39) yer alırken memur olanlar alışverişe (%34,1), bakım onarım işlerine (%28), kurumlarda bulunan işlere (%44,8) destek olmaktadır ($p<0,05$). Kişisel sağlık durumunu ne iyi ne kötü olarak tanımlayanlar yoğunlukla yakınlarının alışverişine (%68,2) ($p<0,05$), günlük aktivitelerini yapmada yardıma ihtiyacı olmayanlar ise yakınlarının bahçe işlerine (%93,2), alışverişine (%93,2), kurumlarda olan işlerine (%91) ve el işlerine (%73) yardım etmektedir ($p<0,05$). Yaşam düzenlemeleri açısından eşi ile yaşayanlar yakınlarının bakım onarım işlerini yapma (%48), kurum işlerini yapma (%46,3),

bahçe işlerini yapma (%45,8), alışveriş yapma (%45,5) ve yemek hazırlama (%41,4) gibi faaliyetlerde yer almaktadır ($p<0,05$). Sosyal ve serbest zaman aktivitelerine ara sıra katılanlar sıklıkla yemek hazırlama (%51,4) ve el işlerine (%51,4) yardım ederken, serbest zaman aktivitelerine katılanlar kurumlarda bulunan işlere (%49,3) yardımcı olmaktadır ($p<0,05$). Katılımcılar yakınlarının temizlik işlerine ayda bir hafta (%45,8), ayda iki hafta (%28,8) ve hemen hemen her gün (%25,4) zaman ayırmaktadır. Örneklem grubu yakınlarının yemeklerini hazırlama işlerine ayda bir hafta (%37,2), ayda iki hafta (%32,0) ve hemen hemen her gün (%30,8) destek olmaktadır. Katılımcılar yakınlarının kurumlarda bulunan işlerine ayda bir hafta (%81,1), el işlerine ayda bir hafta (%79,2), bakım onarım işlerine ayda bir hafta (%72,4), bahçe işlerine ayda bir hafta (%51,3) ve alışverişine ayda 1 hafta (%41,6) zaman ayırmaktadır. Katılımcıların %70,5'i yakınlarına yardım etmenin manevi doyum sağladığını ve %61,5'i ise yaptıkları yardımın başkaları tarafından takdir edildiğini vurgulamaktadır.

Tablo 5: İnformel Bakım

Değişkenler		Sayı	Yüzde (%)
Yetişkin hasta-engelli yakınlarının bakımı ile ilgilenme durumu	Evet	50	25,0
	Hayır	150	75,0
Son 1 ay içerisinde yetişkin hasta-engelli yakınlarının bakımı ile ilgilenme süresi	Hemen hemen her gün	20	40,0
	Ayda 1 hafta	22	44,0
	Ayda 2 hafta	8	16,0
Torunlarının bakımı ile ilgilenme durumu	Evet	96	48,0
	Hayır	104	52,0
Son 1 ay içerisinde torunlarının bakımı ile ilgilenme süresi	Hemen hemen her gün	45	46,9
	Ayda 1 hafta	40	41,7
	Ayda 2 hafta	11	11,4
Yakınlarına yardım etmenin manevi doyum sağlama durumu	Evet	113	56,5
	Hayır	54	27,0
	Bazen	33	16,5
Yakınlarına yardım etmenin başkaları tarafından takdir edilme durumu	Evet	70	35,0
	Hayır	95	47,5
	Bazen	32	16,0

Katılımcıların %25'i yetişkin hasta-engelli yakınlarının bakımı ile ilgilendiklerini bildirmektedir. Yetişkin hasta-engelli bireylerin bakımı ile ilgilenenlerin çoğunluğunu 65-69 yaş aralığında bulunanlar (%36), kadınlar (%62), evliler (%60), yüksekokul/üniversite mezunları (%54), ev hanımları (%44), gelir düzeyinden memnun olmayanlar (%52), günlük yaşam aktivitelerini gerçekleştirmede yardıma ihtiyacı olmayanlar (%80) ve her gün yüz yüze sosyal etkileşimde bulunanlar (%68) oluşturmaktadır ($p<0,05$). Yetişkin bakımı ile ilgilenen katılımcıların %44'ü ayda bir hafta, %40'ı hemen hemen her gün bakıma zaman ayırmaktadır.

Katılımcıların %48'i torunlarının bakımı ile ilgilenmektedir. Torun bakımı ile ilgilenenlerin büyük çoğunluğunu 65-69 yaş grubu arasında olanlar (%38,5), kadınlar (%57,3), evliler (%62,5), yüksekokul/üniversite mezunlar (%38,5), ev hanımları (%42,7), sağlık durumlarını ne iyi ne kötü olarak tanımlayanlar (%65,6) ve eşi ile birlikte yaşayanlar (%44,8) oluşturmaktadır ($p<0,05$).

Katılımcıların yaklaşık %47'si hemen hemen her gün, %42'si ayda bir hafta, %11'i ayda iki hafta torun bakımıyla ilgilenmektedir.

Tartışma

Bireylerin çalışma yaşamında bulunma süresi ile doğuştan beklenen yaşam süresi arasında eşitsizlikler bulunmaktadır. Türkiye'de doğuştan beklenen yaşam süresi 78,6 yıl (TÜİK, 2021) olmasına karşın emekli olma yaşı bazı meslek gruplarında (polis, asker vb.) farklılık göstermekle birlikte ortalama 65 yaşıdır (Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, 1949, madde. 40). Diğer bir deyişle bireyler emekli olduktan sonra yaklaşık 14 yıl daha yaşamaktadır. Yapılan bir araştırmada, katılımcıların çoğunluğunun (%97) 60 yaşından önce emekliye ayrıldığı bildirilmektedir (Ak & Közleme, 2017, s. 202). Avrupa ülkelerinde ise emekli olma yaşının değişmesi ile yaşlıların işgücü piyasasında kalma süreleri uzamaktadır (Strauss & Trommer, 2018, s. 312). Bu durum ülkeler özelinde ele alındığında 60 yaş üzerinde olan bireylerin işgücü piyasasında yer alması Belçika'da yaklaşık %45, Fransa'da %35, İngiltere'de %33 ve İtalya'da %18'dir (Di Gessa & Grundy, 2017, s. 1022). Türkiye'de ise bu oran yaklaşık %13'dür (TÜİK, 2020). Bu araştırmada katılımcıların %9'u işgücü piyasası içerisinde yer almaktadır. Ayrıca katılımcıların yaklaşık %32'si ücretli bir işte çalışmayı istemektedir. İşgücü piyasasından ayrılan bireylerin tekrar çalışma yaşamında yer alma nedenleri arasında ekonomik yetersizlikler, sağlıklı olduğunu düşünme, toplumsal statüsünü ve rolünü geri kazanmayı isteme, herhangi bir amaca sahip olma gibi birden fazla unsur etkili olmaktadır (Kanfer, Beiek & Ackerman, 2013, s. 254). Buna göre araştırmada katılımcıların işgücü piyasasında bulunmak isteme nedenleri arasında maddi kaygı yaşama, topluma katkı sunma ve zamanı güzel geçirmek isteme gibi etkenler literatürü destekler niteliktedir.

Gönüllülük, bireyin kişisel çıkar veya menfaat beklentisi olmadan kendi isteğiyle başkaları tarafından zorlanmadan, yetki verilmeden, bir olaya, duruma ve sürece yardımcı olmasıdır. Birey bu durumun sonucunda manevi bir doyum sağlamaktadır (Ardahan, 2016, s. 48). Gönüllü faaliyetlere katılımın faydaları arasında toplumsal katkı sunmak, sosyal dayanışmayı artırmak, bireylerin topluma katılımını desteklemek, gayri safi yurtiçi hasıla seviyelerine katkı sağlamak, çeşitli beklentiler ve ödüller elde etmek gibi faktörler yer almaktadır (Martinez, Crooks, Kim & Tanner, 2011, s. 25). Yaşlı bireylerin gönüllü faaliyetlere katılma nedenleri arasında ise ideolojik nedenler (dini veya manevi inançlar), statü ve maddi ödül elde etme, boş zamanı etkin değerlendirme, kendini geliştirmek isteme ve sosyal ilişkilerini artırma gibi unsurlar etkili olmaktadır (Choi, 2003, s. 190; Akıncı, 2020, s. 44). Bu sayede yaşlı bireyler toplum üyelerine ve ülke ekonomisine önemli katkılar sunmaktadır (Niebuur, Van Lente, Liefbroer, Steverink, & Smidt, 2018, s. 2-3).

Yaşlı bireylerin gönüllü faaliyetlere katılımı formel ve informal olarak iki grupta değerlendirilmektedir. Formel gönüllülük, siyasi, dini, eğitim ve sağlık hizmeti veren kuruluşların, derneklerin, çeşitli konseylerin faaliyetlerine katkı sunmak olarak tanımlanmaktadır (Lee & Brudney, 2012, s. 159; Şakacı & Özkaya, 2021, s. 739-740). Türkiye'de yapılan araştırmalarda yaşlı bireylerin büyük çoğunluğunun herhangi bir gönüllü kuruluşa ya da derneğe üyeliği olmadığı ve faaliyetlerine katılmadıkları tespit edilmiştir (Arun, 2008, s. 324; Özkul, Kalaycı & Aslan, 2019, s. 85). Söz konusu araştırmada literatüre benzer şekilde katılımcıların büyük çoğunluğunun huzurevi ve eğitim kurumu gibi alanlarda (%92,5), dini kurumlarda (%91,0) siyasi kuruluşlarda (%85,5) ve dernekte (%80) gönüllü olarak çalışmadığı saptanmıştır. Bireylerin yaşları ilerledikçe formel gönüllülük faaliyetlerine katılımlarının azaldığı farklı araştırmalarda belirtilmektedir (Martinez, Crooks, Kim & Tanner, 2011, 34; Pettigrew, Jongenelis, Jackson & Newton, 2019, s. 922). Eldeki araştırma da yaş ilerledikçe formel gönüllü faaliyetlere katılım düzeyinin azalması ($p<0,05$) literatürü destekler niteliktedir. Formel gönüllülüğe katılım oranını yüksek eğitim seviyesi, iyi işlerde çalışma, yaş, medeni durum ve çocuk sahibi olma etkilemektedir (Han, Kim, & Burr, 2020, 1737; Polson, 2018, 261; Niebuur, Van Lente, Liefbroer, Steverink, & Smidt, s. 2018,

8). Bu araştırmada ise formel gönüllü faaliyetlere katılmayı cinsiyet (kadın olmak), eğitim düzeyi (yüksekokul/üniversite mezunu olmak), mesleki özellik (memur olma), gelir düzeyi (gelirinden memnun olma), sosyal ilişki düzeyi (her gün yüz yüze iletişim kurma), günlük yaşam aktivitelerinde yardıma ihtiyaç duymama değişkenlerinin etkili olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Yaşlı bireylerin gönüllü olarak kuruluşlarda çalışma süresi farklılık göstermektedir. Yaşlıların formel gönüllü faaliyetlerde çalışma süresi yapılan çalışmalarda, haftada 9 saat (Matz-Costa, Besen & Boone, 2014, s. 282), haftada 7 saat (Pilkington, Windsor & Crisp, 2012, s. 252) ve haftada 2 saat (Luoh & Herzog, 2002, s. 490) olarak belirtilmektedir. Söz konusu araştırmada ise katılımcıların yaklaşık %56'sı ayda bir hafta, %31'i ise ayda iki hafta gönüllü olarak çeşitli faaliyetlerde yer almaktadır. Ayrıca gönüllü kuruluşlarda çalışan katılımcıların tamamı bu hizmetin kendilerine manevi katkı sağladığını, %14'ü ise başkaları tarafından takdir edildiğini ifade etmektedir. Bu durum sosyal alışveriş kuramına göre yaşlıların verdikleri katkı karşılığında almış oldukları ödül olarak değerlendirilebilir.

Literatürde yaşlı bireylerin formel gönüllü faaliyetlerden ziyade informal faaliyetlere daha fazla zaman ayırdıklarından söz edilmektedir (Finkelstein & Brannick, 2007, s. 102; Einolf, Prouteau, Nezhina & Ibrayeva, 2016, s. 226). Bu araştırmada ise formel faaliyetlere katılım oranına kıyasla informal faaliyetlere katılma oranının yüksek olması literatürü desteklemektedir. Informel gönüllülük, aile üyesi, arkadaş veya komşu gibi kişilere verilen ücretsiz yardımı ifade etmektedir (Lee & Brudney 2012, s. 159). Yaşlı bireyler, sosyal ağları içerisinde yer alan kişilerin farklı ihtiyaçlarını karşılayarak (yemek pişirme, ev onarımları yapma, alışverişlerini ve bahçe işlerini yapma vb.), ekonomik yük oluşturacak hizmetler için herhangi bir ücret almadan informal şekilde gönüllü faaliyetlere katılmaktadır (Martinez, Crooks, Kim & Tanner, 2011, s. 25; Einolf vd., 2016, s. 225). Diğer yandan bireyler ev içi ve ev dışı işlere yardımcı olma gibi konularda farklı kişilerden veya kurumlardan hizmet satın almak istediğinde ücret ödemesi gerekirken, bu işler yaşlı bireyler tarafından yapıldığında aile içi sorumluluk olarak görülmekte ve üretken bir başarı olarak değerlendirilmemektedir. Bu nedenle üretkenlik kavramsallaştırmaları, genellikle hane dışında gerçekleştirilen ve ücret alınan faaliyetlere daha fazla odaklanmaktadır (Pettigrew, Jongenelis, Jackson & Newton, 2019, s. 925). Yaşlıların gerçekleştirdiği informal gönüllü hizmetlerin biçimleri ve katkıları farklılıklar göstermektedir. Kim (2019, s. 9) araştırmasında, yaşlıların büyük çoğunluğunun (%84,8) ücretsiz olarak ev içi sorumluluklarını yerine getirdiklerini belirtmektedir. Rusya'da yapılan bir araştırmada ise katılımcıların %50'sinin ailelerine, arkadaşlarına, komşularına yardım ettikleri (ev işleri, alışveriş, temizlik, çocuk bakımı, tıbbi yardım sağlama vb.) bildirilmektedir (Mersianova & Korneeva, 2011). Eldeki araştırmada literatüre benzer şekilde yaşlılar yakınlarının temizlik işlerine (%24,5), yemek hazırlama işlerine (%35), alışverişlerine (%44), kurumlarda bulunan işlerine (%33,5), bahçe işlerine (%29,5), el işlerine (%18,5) ve bakım onarım işlerine (%14,5) yardımcı olmaktadır.

Çeşitli araştırmalarda, informal gönüllülük ile sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir. Egerton ve Mullan (2018, s. 148), kadınların informal gönüllülük faaliyetlerinde daha sık yer aldığını bildirmektedir. Bu araştırmada ise kadınların daha yüksek oranda ev içi işlerde (el işi yapma (%89,2), yemek hazırlama (%74,3), temizlik yapma (%65,3), bahçe işleri yapma (%52,5)), erkeklere göre yoğun olarak yer aldığı belirlenmiştir ($p<0,05$). Donnelly ve Hinterlong (2010, s. 166) ve Lee ve Brudney (2012, s. 166) evlilik birliğiyle sosyal ağların genişlemesi sonucunda evli olan kişilerin evli olmayanlara göre daha fazla informal gönüllülüğe yatkın olduğunu saptamıştır. Söz konusu araştırmada ise evli olanların evli olmayanlara göre daha yoğun informal gönüllü olduğunun tespit edilmesi ($p<0,05$) literatürü desteklemektedir. Ayrıca yapılan çalışmalarda gelir düzeyi düşük olan, eğitim düzeyi yüksek olan, mesleki özellikleri iyi olan, sağlık sorunları az olan, çalışmayan, başkalarıyla daha sık sosyal ilişki geliştiren kişilerin informal faaliyetlerde daha fazla yer aldığı vurgulanmaktadır (Donnelly & Hinterlong, 2010, s. 166; Egerton & Mullan 2008, s. 148; Hank & Stuck 2008, s. 1285; Gundelach,

Frietag & Stadelmann-Steffen, 2010, s. 627; Einolf vd., 2016, s. 226; Cramm & Nieboer, 2015, s. 1090). Eldeki araştırmada literatür verilerine benzer şekilde evli olanlar, ev hanımları, memurlar, gelirinden memnun olmayanlar, eğitim düzeyi yüksek okul/fakülte olanlar, her gün yüz yüze sosyal ilişkilerini sürdürenler, sosyal ve serbest zaman aktivitelerine katılanlar informal gönüllülükte daha yoğun şekilde yer almaktadır ($p<0,05$). Cramm ve Nieboer (2015, s. 1090) çalışmasında, yaşlı bireylerin kötü sağlık durumunun ve günlük yaşam aktivitelerinde sorununun olmasının informal gönüllülüğü olumsuz etkilediğini ifade etmektedir. Bu araştırmada ise kişisel sağlık durumunu kötü olarak tanımlayanlar ve günlük yaşam aktivitelerini yerine getirmede sorunu bulunanlar informal gönüllü faaliyetlerinde oldukça düşük düzeyde yer almaktadır ($p<0,05$). Katılımcıların informal yardım etkinliklerine ayırdıkları zaman “hemen hemen her gün, ayda bir hafta ve ayda iki hafta” olmak üzere değişkenlik göstermektedir. Wahrendorf ve arkadaşlarının (2008, s. 312) araştırmasında ise yaşlı bireylerin yaklaşık %45’nin daha az sıklıkla, %39’unun neredeyse her hafta, %11’nin neredeyse her gün yakınlarına informal yardım sunmaları araştırma bulgularımızla benzerlik göstermektedir. Söz konusu araştırmada katılımcıların yaklaşık %71’i yakınlarına yardım etmenin manevi katkı sağladığını ve %62’si ise yaptıkları yardımın başkaları tarafından takdir edildiğini vurgulamaktadır. Katılımcıların yaptıkları yardımlar karşılığında manevi doyum sağlamaları ve yakınlarının onları takdir etmeleri sosyal ödül olarak görülmektedir. Sosyal ve duygusal ödüllerin, bireylerin stresli yaşam koşullarına karşı koruyucu görevi bulunmaktadır. Bu durumun yaşlı bireylerin yaşamını sağlıklı sürdürmesine ve yaşam süresinin uzamasına olumlu etkisi bulunmaktadır (Redelmeier & Singh 2001, s. 955).

Hasta/engelli bakım hizmetleri informal özelliklerin baskın olduğu bir yapı olarak, genellikle aile ortamında gerçekleşmektedir. Özellikle yaşlı bireyler yetişkin hasta/engelli bireylerin, yanında bazen isteyerek bazen de ailevi zorunluluklardan dolayı kalmaktadır. Hastayla ilgilenen yaşlılar bakım sorumluluğunu üstlendikleri bireylerin günlük (banyo yaptırma, besleme vb.) ve enstrümental (ilaç verme, duygusal destek verme vb.) yaşam aktivitelerini karşılamak, psikolojik ve sosyal destek vermek gibi birçok konuda yardım etmektedir (Kalıncara & Kalaycı, 2017, s. 20; Shank-Mcelroy & Strobino, 2001, s. 171; Başalan-İz, 2020). Söz konusu araştırmada katılımcıların %25’i yetişkin hasta-engelli yakınlarının bakımı ile ilgilenmektedir. Yapılan araştırmalarda özellikle kadınların informal bakımda etkili olduğu ifade edilmektedir (Kelemen, Mangan & Moffat, 2017, s. 1240; Martinez, Crooks, Kim & Tanner, 2011, s. 25; Horrell, Stephens & Breheny, 2015, s. 339). Eldeki araştırmada literatüre benzer şekilde yetişkin bakımına katılanların %62’sini kadınlar oluşturmaktadır ($p<0,05$). Bu durum kadınların bakım rollerini üstlenmeyi algılama düzeyinin erkeklere göre yüksek olduğunu ve cinsiyete dayalı bir faaliyet olduğunu göstermektedir (Horrell, Stephens & Breheny, 2015, s. 339). Pettigrew ve arkadaşlarının araştırmasında (2019, s. 927), yetişkin bakımında eğitim seviyesi düşük olan bireylerin yer aldığı, Verbakel’in araştırmasında (2018, s. 442) ise orta ve yüksek öğrenim görmüş bireylerin ve evli olanların dahil olduğu görülmektedir. Eldeki araştırmada ise yüksek okul/üniversite mezunu olanlar, evli olanlar ve eşiyle birlikte yaşayan katılımcılar yetişkin bakımında aktif rol almaktadır ($p<0,05$). Yaşlı bireylerin informal hasta/engelli yetişkin bakımına katılması kültürel zorunluluk olarak kabul edilmektedir (Pettigrew, Jongenelis, Jackson & Newton, 2019, s. 927). Bu nedenle uzun süre bakım vermek yaşlı bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlıkları için zorlayıcı olabilmektedir (Morgan, Ann Williams, Trussardi & Gott, 2016, s. 620; Tufan, Tokgöz, Kılıç, Akdeniz, Howe & Yaman, 2011, s. e25). Verbakel’in bir diğer araştırmasında (2018, s. 1110) aile üyelerinin haftada en az 11 saat informal bakımda yer aldığı ifade edilmektedir. Bu araştırmada katılımcıların %44’ünün ayda bir hafta, %40’nın hemen her gün bakım faaliyetinde yer almaktadır. Informel bakım veren yaşlı bireyler bakım verme hizmetleri için bir ücret almamalarına karşın ülke ekonomisine önemli katkılar sunmaktadır (Oliva-Moreno, Trapero-Bertran, Peña-Longobardo & Del Pozo-Rubio, 2017, s. 333).

Dünyanın hemen her yerinde, özellikle geleneksel toplumlarda yaşlı bireylerin torunlarının bakımında rol oynaması yaygındır. Büyükanne ve büyükbabaların çocuklarının iş-aile dengesini

korumaları için verdikleri bakım desteği kültürel bir beklenti ortamı oluşturmaktadır (Yoo & Russell, 2020, s. 846). Bu nedenle yaşlanan ebeveynlerden çocuk bakımına yardım etmesi beklenmekte veya talep edilmektedir. Bu tür istek ve talepler, yaşlı bireyler için stres kaynağı olabilmektedir. Bununla birlikte torun bakımının zaman ve enerji gerektirmesi onların gerginlik ve çatışma yaşamasına neden olmaktadır (Yoo & Russell, 2020, s. 850; Chang & Huang, 2020, s. 62). Bu durum yaşlı bireyler üzerinde psikolojik baskı yaratmakta, yorgunluk, uykusuzluk, yalnızlık, kaygı bozukluğu, depresyon gibi sağlık sorunları yaşamalarına neden olmaktadır (Silverstein & Zuo, 2020, s. 8; Yang, 2016, s. 17; Ay, Akkaya & Özgün Başbüyük, 2019, s. 202). Torun bakımı ayrıca fiziksel ağrı ve buna bağlı fonksiyonel kısıtlamalar yaratmakta, düzenli egzersiz ve yemek sıklığını azaltabilmektedir (Yang, 2016, s. 18). Aynı zamanda literatürde torun bakımının yaşlı bireylerin aktif bir yaşam tarzını teşvik ettiği, sosyal destek sağladığı, yaşam doyumunu ve bağımsızlık düzeyini arttırdığı, bilişsel sağlığın sürdürülmesine yardımcı olduğu, duygusal tatmin sağladığı ve aile bağlarını güçlendirdiği bildirilmektedir (Altan & Tarhan, 2018, s. 27; Chang & Huang, 2020, s. 62; Chen & Liu, 2012, s. 110; Silverstein & Zuo, 2020, s. 8). Kore’de yapılan bir araştırmada büyük ebeveynlerin %35’inin torun bakımında yer aldıkları (Yoo & Russell, 2020, s. 845), Çin’de yapılan bir araştırmada ise yaşlıların %27’sinin torun bakımına dâhil olduğu bildirilmektedir (Xu, 2018, s. 110). Ayrıca Xu ve arkadaşları (2018, s. 108), yaşlı kadınların torun bakımında daha aktif rol oynadıklarını belirtmektedir. Bu araştırmada da yaşlıların %48’nin torun bakımına katılması özellikle kadınların bakımda yer alması literatürü destekler niteliktedir ($p<0,05$). Bununla birlikte katılımcılar yetişkin hasta/engelli, torun bakımında manevi doyum sağladıklarını (%57) ve başkaları tarafından takdir edilmediklerini (%47,5) ifade etmektedir. Yaşlı bireylerin informal bakıma katkılarının aile birimlerinin işleyişini kolaylaştırmak için değerli ve önemli olduğu, bunun da bir bütün olarak ekonomi için üretken değere sahip olduğu konusunda kabuller bulunmaktadır (Kelemen, Mangan & Moffat, 2017, s. 1252; Martinez, Crooks, Kim & Tanner, 2011, s. 25).

Sonuç

Bireylerin doğuştan beklenen yaşam süresinin uzamasına rağmen yaşlıların işgücü piyasasına katılım oranlarındaki azalmalar üretken yaşlanma kavramına olan ilgiyi artırmaktadır. Bilim insanları üretken yaşlanmaya yönelik araştırmalar yaparak yaşlı bireylerin sadece çalışma hayatında değil aynı zamanda gönüllü faaliyetlere katılımlarla da üretken olabileceklerinin altını çizmektedir. Bu araştırma, yaşlı bireylerin ücretli ve ücretsiz alanlarda üretken olabilecekleri hipotezinden hareket ederek onların üretken faaliyetlerinde aktif olduklarını tespit etmiştir. Aynı zamanda yaşlı bireylerin sosyo-demografik özelliklerinin (kadın olmak, eğitim düzeyinin yüksek olması, gelirinden memnun olma vb.) üretken faaliyetlere katılımı olumlu etkilediği saptanmıştır. Yaşlı bireylerin işgücü piyasasında daha az yer aldıkları, formel gönüllülük faaliyetlerine katılım oranlarının düşük olduğu, informal gönüllülük ve informal bakımda daha sık yer aldıkları belirlenmiştir. Bu durum yaşlı bireylerin kazanç getiren işlerden ziyade informal üretken faaliyetlerle meşgul olduğunu gösteren bir tablo çizmektedir. Informel yardım ve bakım genellikle kadınlar tarafından resmi olmayan sosyal ağlar içerisinde gerçekleştirilmektedir. Kadınların bu alanda çalışması cinsiyete dayalı hane içi emek sürecinin parçası olduğunu göstermektedir. Üretken yaşlanmanın tanımlanması yaşlı bireylerin psikolojik, sosyal ve sağlık ile ilgili desteklere yönlendirilmeleri açısından önem taşımaktadır. Bu çalışma Türkiye’de üretken yaşlanma konusunda gelecekteki araştırmaların yaygınlaşmasına katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Ak, M. & Közleme, O. (2017), Yaşlı yoksulluğu. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 197-208.
- Akıncı, A. Y. (2020). Antikçağdan moderniteye Gerontolojinin doğuşu. İçinde D. Say Şahin (Ed.), *Etik yönleriyle yaşlılık ve yaşlanma* (ss. 1-32). Ekin Yayınları.
- Altan, S. & Tarhan, S. (2018). Büyükkanneden toruna: yaşam boyu öğrenme sürecinde değer ve beceri aktarımı. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 26-42.
- Ardahan, F. (2016). Ciddi boş zaman faaliyeti olarak gönüllülük: AKUT örneği. *Mediterranean Journal of Humanities*, 4(1), 47-61. <https://doi.org/10.13114/MJH.2016119288>
- Arpino, B., Pronzato, C. & Tavares, L. P. (2014). The effect of grandparental support on mothers' labour market participation: An instrumental variable approach. *European Journal of Population*, 30(4), 369-390. <https://doi.org/10.1007/s10680-014-9319-8>
- Arun, Ö. (2008). Yaşlı bireyin Türkiye serüveni: kaliteli yaşlanma imkanı üzerine senaryolar. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 313-330.
- Ay, F., Akkaya, D. & Başbüyük Özgün, G. (2019). Yaşam kalitesinin yalnızlık üzerindeki etkisi: Antalya 60+ Tazelenme Üniversitesi Örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 43(2), 193-210.
- Bass, S. A. & Caro, F. G. (2001). Productive aging: A conceptual framework. In N. Morrow-Howell, J. Hinterlong, & M. Sherraden (Eds.), *Productive Aging: Concepts And Challenges* (pp. 37-78). Hopkins University Press.
- Başalan-İz, F. (2020). Yaşlı bireye yaklaşım ve yaşlı bireyde sağlığın değerlendirilmesi. İçinde D. Say-Şahin (Ed.), *Yaşlanmaya sağlık sosyolojisi perspektifinden multidisipliner yaklaşımlar* (ss. 117-137). Ekin Yayınevi.
- Bratti, M., Frattini, T. & Scervini, F. (2018). Grandparental availability for child care and maternal labor force participation: Pension reform evidence from Italy. *Journal of Population Economics*, 31(4), 1239-1277. <https://doi.org/10.1007/s00148-017-0683-7>
- Butler, R. N. & Gleason, H. P. (1985). *Productive aging: enhancing vitality in later life*. Springer.
- Butler, R. N. & Schechter, M. (1995). Productive aging. In G. L. Maddox (Ed.), *The encyclopedia of aging* (pp. 763-764). Springer.
- Caro, F. G. & Bass, S. A. (1993). *Patterns of productive activity among older Americans*. University Of Massachusetts Press.
- Chang, Y. & Huang, J. (2020). Impacts of intergenerational care for grandchildren and intergenerational support on the psychological well-being of the elderly in China. *Revista Argentina de Clinica Psicologica*, 29(1), 57-64. <https://doi.org/10.24205/03276716.2020>
- Chen, F. & Liu, G. (2012). The health implications of grandparents caring for grandchildren in China. *The Journals of Gerontology Series B*, 67(1), 99-112. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbr132>
- Choi, L. H. (2003). Factors affecting volunteerism among older adults. *Journal of Applied Gerontology*, 22, 179-196. <https://doi.org/10.1177/0733464803022002001>
- Cramm, J. M. & Nieboer, A. P. (2015). Background characteristics, resources and volunteering among older adults (aged ≥70 years) in the community: a longitudinal study. *Geriatrics & Gerontology International*, 15(8), 1087-1095. <https://doi.org/10.1111/ggi.12404>

- Detels, R., Gulliford, M., Karim, Q. A. & Tan, C. C. (2015). *Google Preview Oxford Textbook of Global Public Health*. (6 ed.), Oxford University Press. [https://oxfordmedicine.com/view/10.1093/med/9780199661756.001.0001/med\[1\]780199661756](https://oxfordmedicine.com/view/10.1093/med/9780199661756.001.0001/med[1]780199661756)
- Donnelly, E. A. & Hinterlong, J. E. (2010). Changes in social participation and volunteer activity among recently widowed older adults. *The Gerontologist*, 50(2), 158-169. <https://doi.org/10.1093/geront/gnp103>
- Di Gessa, G. & Grundy, E. (2017). The Dynamics of paid and unpaid activities among people aged 50–69 in Denmark, France, Italy, and England. *Research On Aging*, 39(9), 1013-1038. <https://doi.org/10.1177/0164027516654521>
- Egerton, M. & Killian, M. (2008). Being a pretty good citizen: an analysis and monetary valuation of formal and informal voluntary work by gender and educational attainment. *British Journal of Sociology*, 59, 145–164. <https://doi.org/10.1111/j.1468-4446.2007.00186.x>
- Einolf, C. J., Prouteau, L., Nezhina, T. & Ibrayeva, A. R. (2016). Informal, unorganized volunteering. In D. H. Smith, R. A Stebbins, & J. Grotz (Eds.), *The palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations* (pp. 223-241). Palgrave Macmillan.
- Finkelstein, M. A. & Brannick, M. T. (2007). Applying theories of institutional helping to informal volunteering: Motives, role identity, and prosocial personality. *Social Behavior and Personality: An International journal*, 35(1), 101-114. <https://doi.org/10.2224/sbp.2007.35.1.101>
- Gundelach, B., Markus F. & Stadelmann-Steffen, I. (2010). Making or breaking informal volunteering: welfare statism and social capital in a sub-national comparative perspective. *European Societies*, 12, 627–652. <https://doi.org/10.1080/14616696.2010.497224>
- Han, S. H., Kim, K. & Burr, J. A. (2020). Stress-buffering effects of volunteering on daily well-being: evidence from the national study of daily experiences. *The Journals of Gerontology: Series B*, 75(8), 1731-1740. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbz052>
- Hank, K. & Stuck, S. (2008). Volunteer work, informal help, and care among the 50+ in Europe: Further evidence for ‘linked’ productive activities at older ages. *Social Science Research*, 37(4), 1280–1291. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2008.03.001>
- Herzog, A. R. & Morgan, J. N. (1992). Age and gender in the value of productive activities. *Research On Aging*, 14(2), 169–198. <https://doi.org/10.1177/0164027592142002>
- Horrell, B., Stephens, C. & Breheny, M. (2015). Capability to care: supporting the health of informal caregivers for older people. *Health Psychology*, 34(4), 339-348. <https://doi.org/10.1037/hea0000144>
- Kalınkara, V. & Kalaycı, İ. (2017). Yaşlıya evde bakım hizmeti veren bireylerde yaşam doyumu, bakım yükü ve tükenmişlik. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(2), 19-39.
- Kanfer, R., Beiek, M. E. & Ackerman, R. I. (2013). Goals And motivation related to work in later adulthood: an organizing framework. *Euro J Work Org Psycho*, 22, 253–264. <https://doi.org/10.1080/1359432X.2012.734298>
- Kelemen, M., Mangan, A. & Moffat, S. (2017). More than a ‘little act of kindness’? towards a typology of volunteering as unpaid work. *Sociology*, 51(6), 1239–1256. <https://doi.org/10.1177/0038038517692512>

- Kim, J. H. (2019). Productive aging of Korean older people based on time use. *Social Science & Medicine*, 22ve 6-13. <https://doi.org/10.1016/J.Socscimed.2018.04.020>.
- Lee, Y. & Brudney, J.L. (2012). Participation in formal and informal volunteering: implications for volunteer recruitment. *Nonprofit Management And Leadership*, 23, 159–180. <https://doi.org/10.1002/nml.21060>
- Luoh, M. & Herzog, A., (2002). Individual consequences of volunteer and paid work in old age. *Journal of Health & Social Behavior*, 43(4), 490–509.
- Martinez, I. L., Crooks, D., Kim, K. S. & Tanner, E. (2011). Invisible civic engagement among older adults: valuing the contributions of informal volunteering. *Journal of Cross-Cultural Gerontology*, 26(1), 23-37. <https://doi.org/10.1007/s10823-011-9137-y>
- Matz-Costa, C., Besen, E. & Boone, J. J. (2014). Differential impact of multiple levels of productive activity engagement on psychological well-being in middle and later life. *Gerontologist*, 54(2), 277–289. <https://doi.org/10.1093/geront/gns148>
- Mersianova, I. V. & Korneeva, I. (2011). *Monitoring Civil Society in Russia: The Involvement of Russian Citizens in Informal Practices of Civil Society and Activities of NCOs*. Moscow, Russia: National Research University, Higher School of Economic Research Projects. <https://www.hse.ru/en/org/projects/155384648>
- Morgan, T., Williams, A. L., Trussardi, G. & Gott, M. (2016). Gender and family caregiving at the end-of-life in the context of old age: A systematic review. *Palliative Medicine*, 30(7), 616–624. <https://doi.org/10.1177/0269216315625857>
- Niebuur, J., Van Lente, L., Liefbroer, A. C., Steverink, N. & Smidt, N., (2018). Determinants of participation in voluntary work: a systematic review and meta-analysis of longitudinal cohort studies. *BMC Public Health*, 18(1), 1-30. <https://doi.org/10.1186/s12889-018-6077-2>
- O'reilly, P. & Caro, F. G. (1995). Productive aging: an overview of the literature. *Journal Of Aging & Social Policy*, 6(3), 39-71. https://doi.org/10.1300/J031v06n03_05.
- O'Brien, M., O'Brien-Olinger, S., Boccaletti, L., Milianta, S., Caciula, I., Laurola, H. & Quinn, S. (2016). *Elder abuse context and theory: Finland, Ireland, Italy And Romania*. Erasmus+ Programme Of The European Union. <https://www.lenus.ie/bitstream/handle/10147/617710/Bookletstage.pdf?sequence=1>
- Oliva-Moreno, J., Trapero-Bertran, M., Peña-Longobardo, L. M. & Del Pozo-Rubio, R., (2017). The valuation of informal care in cost-of-illness studies: a systematic review. *Pharmacoeconomics*, 35(3), 331-345. <https://doi.org/10.1007/s40273-016-0468-y>
- Önder Erol, P. (2011). Sosyolojik perspektiften demografik yaşlanma: toplumsal, ekonomik ve politik alanlarda yaşlı failliği. *Sosyoloji Dergisi*, (25), 141-147.
- Özkul, M., Kalaycı, I. & Atasoy, M. (2019). Yaşlıların Toplumsal ilişki kurma biçimleri: sorunlar ve imkanlar. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(37), 77-97. <https://doi.org/10.16990/SOBIDER.5051>
- Pettigrew, S., Jongenelis, M., Jackson, B. & Newton, R. U. (2019). Charity begins at home”: Informal caring barriers to formal volunteering among older people. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 30(5), 921-931. <https://doi.org/10.1007/s11266-018-0017-8>
- Pilkington, P., Windsor, D. T. & Crisp, D. A., (2012). Volunteering and subjective well-being in midlife and older adults: The role of supportive social networks. *Journals of Gerontology*

- Series B-Psychological Sciences & Social Sciences*, 67(2), 249–260. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbr154>
- Polson, E. C. (2018). An examination of the relationship between characteristics of sect-like religiosity and community volunteering among US churchgoers. *Review of Religious Research*, 60(2), 247-274. <https://doi.org/10.1007/s13644-017-0315-4>
- Raosoft Sample Size Culculator (2004). *Sample size calculator*. <http://www.raosoft.com/samplesize.html>.
- Redelmeier, D. A. & Singh, S. M. (2001). Survival in academy award–winning actors and actresses. *Annals of Internal Medicine*, 134(10), 955-962. <https://doi.org/10.7326/0003-4819-134-10-200105150-00009>
- Ritzer, G. & Stepnisky, J. (2013). *Çağdaş sosyoloji kuramları ve klasik kökleri*. (Çev. I. Ertuna Howison). De Ki Basım Yayın.
- Schulte, P. A., Grosch, J., Scholl, J. C. & Tamers, S. L. (2018). Framework for considering productive aging and work. *Journal Of Occupational And Environmental Medicine*, 60(5), 440-448. <https://doi.org/10.1097/JOM.0000000000001295>
- Shank-Mcelroy, H. A. & Strobino, J. (2001). Male caregivers of spouses with Alzheimer’s disease: risk factors and health status. *American Journal of Alzheimer’s Disease and Other Dementias*, 16(3), 167-175. <https://doi.org/10.1177/153331750101600308>
- Strauss, S. & Trommer, K., (2018). Productive ageing regimes in europe: welfare state typologies explaining elderly europeans’ participation in paid and unpaid work. *Journal Of Population Ageing*, 11(4), 311-328. <https://doi.org/10.1007/s12062-017-9184-4>
- Silverstein, M. & Zuo, D. (2020). Grandparents caring for grandchildren in rural China: consequences for emotional and cognitive health in later life. *Aging & Mental Health*, 1-11. <https://doi.org/10.1080/13607863.2020.1852175>
- Şakacı B. K. & Özkaya S., (2021). Yerel yönetimlerde çevre yönetimi. İçinde Ö. Önder, E. B. Sipahi, & M. Yaman (Eds.), *Yerel Yönetimler Yönetim, Siyaset, Kent ve Güncel Tartışmalar* (ss. 733-750). Gazi Kitabevi.
- Tourangeau, R., Rips, L. J. & Rasinski, K. (2000). *The psychology of survey response*. Cambridge University Press.
- Tufan, I., Tokgöz, N., Kılıç, S., Akdeniz, M., Howe, J. & Yaman, H. (2011). Are caregiving courses useful? An empirical study from Antalya, Turkey. *Archives of Gerontology And Geriatrics*, 52(1), e23-e25. <https://doi.org/10.1016/j.archger.2010.04.005>
- Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu. (1949, 17 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 5434). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5434.pdf>.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). *İşgücü istatistikleri*, Mart 2020. <http://www.Tuik.Gov.Tr/Prehaberbultenleri.Do?İd=33787>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2021). *İstatistiklerle yaşlılar* 2020. <https://Tuikweb.Tuik.Gov.Tr/Prehaberbultenleri.Do?İd=37227>.
- Verbakel, E. (2018). How to understand informal caregiving patterns in Europe? The role of formal long-term care provisions and family care norms. *Scandinavian journal of public health*, 46(4), 436-447. <https://doi.org/10.1177/1403494817726197>
- Verbakel, E., Metzelthin, S. F. & Kempen, G. I. (2018). Caregiving to older adults: Determinants of informal caregivers’ subjective well-being and formal and informal support as

- alleviating conditions. *The Journals of Gerontology: Series B*, 73(6), 1099-1111. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbw047>
- Xu, H. (2018). Physical and mental health of Chinese grandparents caring for grand-children and grand-grandparents. *Soc. Sci. Med.*, 229, 106-116. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2018.05.047>.
- Wahrendorf, Ribet, Zins. & Siegrist (2008) Social productivity and depressive symptoms in early old age—results from the GAZEL study. *Aging and Mental Health*, 12, 3, 310-316, <https://doi.org/10.1080/13607860802120805>
- Yang, H. (2016). The effect of caring for grandchildren on grand-parents' health. *Journal of Korean Family Resource Management Association*, 20(3), 1–23
- Yoo, J. & Russell, D. W. (2020). Caring for grandchildren and grandparents' physical and mental health changes. *Journal of Child and Family Studies*, 29(3), 845-854. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01618-y>

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı / Contribution rate statement of researchers:

1. Yazar %60,
2. Yazar %40

2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).